

Троянди й виноград: феномени естетичного і прагматичного в літературі та культурі

Підмовивши матір і сина, він спричинює загибель нової акторки, що водночас сприяє тимчасовому оживанню служника. Проте жінка сприймає цю подію як знак до нової гри у п'єсі про щастя. Героїні декларують своє бажання бути щасливими, задля чого починають все спочатку.

Абсурд стає формою сприйняття і конструювання дійсності у п'єсі, відображаючи таким способом сутність раціональних ідеологічних побудов, які призводять до тотального руйнування на рівні свідомості та матеріального світу. Театральна постановка у п'єсі через алогічність, безладність, фантазмагоричність виявляє сфальсифіковані стереотипи радянської ідеології й паралельно розкриває примітивні гендерні установки. У театрі дійові особи розігрують процеси буття, у яких розкриваються моральні та світоглядні деформації. Блазнування створює нові кути зору на аномальні явища, які у результаті систематичного нав'язування стали сприйматися як звичні і неминучі. Пародійні і саркастичні елементи у п'єсі "Героїня помирає в першому акті" демаскують деградованість людської свідомості, яка опиняється у замкненому обширі ілюзій і спрощених реакцій. За допомогою естетики абсурду Л. Коваленко знищує замкненість і гіпнотичну самовідтворюваність ідеологічної системи.

Сюрреалістичний ефект зображуваного підсилюється за рахунок оперування художньо перетвореними поняттями і символами, які мають матеріальні відповідники у вигляді ідей, відчуттів, явищ тощо, а проте позбавлені зовнішньої фіксації. Дійові особи одночасно перебувають у різних площинах (сценічного, позасценічного, індивідуального існування), переміщаються з одного простору в інший (нелінійно змінюють локацію і характер театрального дійства). Індивідуальне та колективне сприйняття дійових осіб перетворюється на сферу розгортання театральних дій, за допомогою яких відбувається іронічне перетворення змісту, виявляються приховані і неприховані уявлення та прагнення дійових осіб-акторів. У двох виставах авторка протиставляє позицію відчуженості прагненню до щастя. У першій виставі відображається й засуджується насильство над особистістю, спростовуються нав'язувані пожертви заради ілюзій, які призводять до нищівних результатів. У другій виставі пропонується альтернатива тоталітарній дійсності у вигляді безкінечного особистого самовираження. У п'єсі Л. Коваленко тоталітаризм набуває пародійного характеру, а особистісна свобода перетворюється на незнищенну цінність.

Література

1. Коваленко Л. В часі і просторі. П'єси. Париж – Торонто – Нью-Йорк: Ми і світ. 216 с.

Бабійчук Т. В.,

кандидат педагогічних наук,
КЗ «Бердичівський педагогічний коледж»

ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ПЕРЕКОНАНЬ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Сучасна школа повинна забезпечувати естетичне виховання підростаючого покоління [4, 488]. Українські вчителі накопичили великий, цікавий і актуальний для сьогодення досвід викладання і пропаганди естетичних знань. На жаль, у документах про нову українську школу, зокрема в новому законі "Про освіту" (2017) [1], питання естетичного виховання прописано не зовсім чітко, а саме це виховання – неодмінна складова виховного процесу [4, 495]. Як відомо, у процесі естетичного виховання формуються естетична свідомість і поведінка студента педагогічного коледжу, тобто

Троянди й виноград: феномени естетичного і прагматичного в літературі та культурі

естетичні сприйняття, судження, почуття, переживання, оцінки, смаки, ідеали, врешті, естетична діяльність учителя – завтрашнього зодчого України. Тлумачний словник подає таке значення слова “переконання”: “тверда впевненість, певність у чому-небудь; віра в щось” [3, 650]. Виходячи з вищезазначеного, припускаємо, що естетичні переконання – це здатність сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини.

Озвучимо естетичні проблеми, пов’язані з різними галузями і сферами життєдіяльності суспільства в цілому і людини зокрема, що їх варто розглядати на заняттях української літератури в педагогічному коледжі. За браком часу звернемо увагу на проблему власне естетичного, що студентами справедливо трактується як красиве, досконале, гармонійне, захопливе, благородне, чисте, світле, привабливе, вишукане, ідеальне, довершене і навіть корисне, сучасне, модерне. Викладачі повинні розвивати здатність студентів не тільки бачити красу в усьому, радіти красі, захоплюватися і насолоджуватися нею, оберігати її, а й самому її творити, уміти протидіяти потворному. Для цього спершу слід навчити юнаків і дівчат виокремлювати красиве, називати його на ім’я, осмислювати прекрасне, пояснювати, чим воно подобається, розуміти трагедію його відсутності в житті тощо. Зазначимо, щона заняттях літератури, як і на заняттях інших гуманітарних дисциплін, робота з виховання естетично розвиненого студента має бути систематичною, цілеспрямованою, мотивованою, особистісно зорієнтованою. Кожне заняття літератури – це неодмінна зустріч з красою, адже література – це складова мистецтва, а мистецтво – це, у свою чергу, краса. На заняттях треба говорити про мелодійне слово у творі, про благородний вчинок, шляхетну думку, дивовижне перетворення людини в спорідненій праці, дружбі, у коханні.

Наприкінці вивчення курсу української літератури в педагогічному коледжі взагалі доцільно проводити заняття-узагальнення, які, між іншим, стають відчутною (результативною) допомогою в підготовці студентів до ЗНО, оскільки, по-перше, перевіряють їхню довгострокову пам’ять, уміння висловлювати власну думку аргументовано, предметно, чітко; по-друге, дарують юнакам і дівчатам неповторні і пам’ятні хвилини відпочинку, адже на таких заняттях передбачається виразне читання, спів, мікросцени, музика, віртуальні мікроескурсії, колективні руханки тощо. Матеріали занять-узагальнень стають основою публікацій на сайті коледжу чи в коледжанській газеті, місцевих ЗМІ.

Покажемо, як цікаво і ефективно можна побудувати заняття на тему “Оспівування краси в українській літературі”. Тема заняття оголошується студентам заздалегідь; у групі за участю викладача колективно визначаються питання, які розкриватимуть тему, пропонуються варіанти представлення виступів; називаються твори чи уривки з них, які мають прозвучати; студенти самостійно проводять кастинг читців, акторів, співаків, відповідальних за мультимедійні презентації, музичний супровід тощо. Як бачимо, уже підготовча робота виконує ряд корисних завдань, серед них – уміння самостійно творити прекрасне. Аудиторію бажано прикрасити висловами відомих особистостей про красу, репродукціями картин, фотографіями скульптур, архітектурних зразків; перед заняттям має звучати класична музика. На дошці – тема заняття, питання плану. Студенти виступають за бажанням, приймаються доповнення слухачів. Викладач готує вступне і підсумкове слово. Студенти роблять записи в зошитах, фотографують, проводять відеозйомку. Можна підготувати подарунки всім студентам – міні-книжки чи диски з власними мистецькими творами, зі світлинами красивих справ юнаків і дівчат.

Пропонуємо питання теми вищезазначеного заняття з ремарками-уточненнями. Краса природи (художнє читання поезій М.Вороного, П.Тичини, М.Рильського, Л.Костенко); української пісні (кіноповість “Зачарована Десна” О.Довженка; виконання щедрівки); народних звичаїв, прикмет (новела “Дитинство” Ю.Яновського; читання в парі уривків з

Троянди й виноград: феномени естетичного і прагматичного в літературі та культурі

твору); слова, мови (виразне читання поезій Лесі Українки, Олександра Олесь, М.Рильського, В.Сосюри, Д.Білоуса, Д.Павличка про рідне слово, про українську мову чи уривків з них; монолог Мокія з трагікомедії “Мина Мазайло” М.Куліша); кохання (повість “Тіні забутих предків” М. Коцюбинського, “Лісова пісня” Лесі Українки, роман “Тигролови” Івана Багряного; виконання пісні “Явір і яворина” Д.Павличка); сім’ї (драма “Дикий Ангел” О.Коломійця; мікросцена з твору); материнського подвигу (виконання віршів і пісень А.Малишка, Б.Олійника, В.Симоненка); синівської любові до матері (оповідання “Мати” Григорія Косинки; фотоколаж на відповідну тему); праці (оповідання “Соняшники” О.Гончара; фотоколажу славлених земляків – людей різних професій); творчості (роман “Диво” П.Загребельного; віртуальна міні-екскурсія в Софійський собор); мистецтва (роман “Собор” О.Гончара; читання уривку-роздуму Миколи Баглая про небезпеку відсутності мистецтва в житті людини; на фоні музики – презентація “Шедеври світового мистецтва”); людської гідності (повість-поема “По за межами болю” О.Турянського; читання в ролях сцени, де Сабо наказує приреченим їсти мертвого Бояні, щоб вижити); дружби (роман “Правда і кривда” М.Стельмаха; коментування виписаних народних прислів’їв про дружбу); самопожертви (роман “Князь Єремія Вишневецький” І.Нечуя-Левицького; мікросцена з твору); любові до Батьківщини (кіноповісті “Зачарована Десна” і “Україна в огні” О.Довженка, роман “Яса” Ю.Мушкетика; хвилина мовчання за земляками, загиблими в АТО).

Наприкінці заняття студенти осмислюють над слова: “Людина, позбавлена почуття прекрасного, естетичної культури, є недосконалою, духовно бідною, хоча б яким матеріальним багатством вона не прагнула компенсувати цей недолік” [2, 278].

У подальшому необхідно деталізувати роботу на тему “Естетичне виховання на заняттях української літератури”, подавши методичні ремарки до кожного заняття.

Література

1. Закон “Про освіту”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.
2. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Д. Педагогіка: підручник. Київ: Знання-Прес, 2003. 418 с.
3. Сучасний тлумачний словник української мови / за заг.ред.В.В. Дубічинського. Х. : ВД “Школа”, 2006. 1008 с.
4. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. посібник. – К. : Либідь, 2002. 560 с.

Балабуха Н. В.,
старший викладач,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки (м. Луцьк)

КРАСА СТРУКТУРИ ЛІТЕРАТУРНОГО ТЕКСТУ: ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ

Державний стандарт базової і повної середньої освіти (2011 р.) декларує формування і естетичної компетентності. Нова шкільна програма із зарубіжної літератури першим завданням ставить формування і розвиток стійкої мотивації до читання, потреби у зверненні до літератури протягом життя. Естетична функція читання поступово втрачається, воно стає більш прагматичним. Як отримати при читанні задоволення, естетичну насолоду, зрозуміти цінність художнього твору, як виробити естетичний смак? Час актуалізував цю методичну проблему. “Якщо із пізнавальною і виховною функціями літератури більш-менш зрозуміло, то з естетичною функцією ще